

Tadeusz Fitych

Budowanie wiecznika Europy : 24 Zgromadzenie Generalne Rady Konferencji Episkopatów Europy

Wrocławski Przegląd Teologiczny 2/1, 125-130

1994

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i Palamas są ze sobą zgodni w tym, że uprawiają teologię istnienia. Pogląd ten wydaje się być trochę uproszczony. To, że Palamas – broniąc hezychastów – twierdził, że nie można poznać istoty Boga i że nie można bezpośrednio poznać Jego istnienia, nie może – jak się wydaje – uprawniać do twierdzenia, że uprawiał on teologię istnienia. Palamas pozostawał raczej pod wpływem filozofii Platona, jak zresztą cały chrześcijański Wschód i Zachód do XIII wieku, kiedy to do chrześcijańskiej filozofii i teologii wprowadzono myśl Arystotelesa, przede wszystkim za sprawą św. Tomasza z Akwinu. Filozofii Platona natomiast nie można nazwać filozofią istnienia, ale filozofią istoty (idei). To dopiero św. Tomasz stworzył filozofię i teologię o profilu egzystencjalnym.

Przedkładając powyższe uwagi i refleksje, chcę jeszcze raz wyrazić ogromną radość z faktu ukazania się tej książki i pogratulować autorowi jej napisania.

KS. TADEUSZ FITYCH

BUDOWANIE WIECZERNIKA EUROPY

24 ZGROMADZENIE GENERALNE RADY KONFERENCJI EPISKOPATÓW EUROPY
SIMMERN – 27-29 I 1994 I MOGUNCJA – 30 I 1994

27 stycznia w Simmern/Westerwald w pobliżu Koblencki w Niemczech zainicjowane zostały trzydniowe prace 24-go Zgromadzenia Generalnego Rady Konferencji Episkopatów Europy (CCEE). Jest to najwyższy organ Rady, zbierający się raz w roku. Należy tu wspomnieć, że CCEE jest organizmem kościelnym, który powstał już w 1971 roku z myślą o konkretnej i zarazem braterskiej realizacji kolegalności biskupów w duchu Kościoła – *Communio* odkrytym ponownie na Soborze Watykańskim II, jak też w celu życia pełną dynamiką darów i wszystkimi potrzebami Kościoła Powszechnego, a równocześnie prowadzenia wspólnotowego apostołatu na obszarze Europy¹. Warto tu podkreślić fakt, iż Kościół Katolicki posiada także i na innych kontynentach podobne regionalne organizmy kościelne (w Ameryce od 1955 r. istnieje najstarsza tego typu instytucja – Latinoamerykańska

¹ Zob. P. E y t, *Autour des conférences épiscopales*, NRT 111(1989), s. 345-359; Ch. T h i e d e, *Bischöfe – kollegial für Europa (Der Rat der Europäischen Bischofskonferenzen im Dienst einer sozialistisch konkretisierten Evangelisierung)*, w: *Schriften des Instituts für christliche Sozialwissenschaften (ICS)*, Bd. 22, Aschendorf-Münster [1991], ss. 268; *Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa – I Vescovi d'Europa e la Nuova Evangelizzazione*, wstęp kard. C.M. Martini, wpr. H. Legrand, Edizioni Piemme [1991], ss. 422.

Rada Biskupów (CELAM), a od 1970 r. także Sekretariat Biskupi Ameryki Środkowej i Panamy (SEDAC); w Azji jedyną tego typu konferencją jest istniejąca od 1972 r. Federacja Azjatyckich Konferencji Biskupów (FABC) i w Afryce: od 1979 r. Międzyregionalne Spotkanie Biskupów Południowej Afryki (MBISA), od 1979 r. Symposium Konferencji Biskupich Afryki i Madagaskaru (SCEAM, od 1983 r. – AMCEA), od 1985 r. Stowarzyszenie Konferencji Episkopatu Afryki Środkowej (ACEAC), obejmujące Burundi, Rwandę i Zair; od 1989 r. Stowarzyszenie Konferencji Episkopatu Regionu Afryki Środkowej (ACERAC) dotyczące takich krajów jak Kamerun, Czad, Kongo, Gwinea Równikowa i Republika Środkowoafrykańska oraz Regionalna Konferencja Episkopatu Francuskojęzycznej Afryki Zachodniej (CERAO)².

W celu ukazania pełniejszej wymowy tego spotkania, wypada najpierw zauważyć, iż Europę zamieszkuje ponad 720 milionów osób, wśród których ponad 40% stanowią katolicy – jest ich więc około 290 milionów³. Żyją oni w ponad 680 diecezjach, a posługuje im aż 980 biskupów, przy czym 250 z nich w byłych krajach komunistycznych (n.b. prawie połowę tej liczby stanowi Episkopat Polski). Dla tego tak liczne Kościoła Katolickiego Europy, CCEE starało się rozwijać współpracę duszpasterską na płaszczyźnie Konferencji Episkopatów. Do końca lat osiemdziesiątych mogło to być realne, w zasadzie, tylko w kręgu siedemnastu episkopatów Europy Zachodniej. W wyniku starań Papieża Jana Pawła II zatroskanego o skuteczne prowadzenie nowej ewangelizacji na całym naszym kontynencie, po Wielkanocy 1993 roku nastąpiła reorganizacja CCEE⁴. Podczas kwietniowego spotkania na Watykanie Jan Paweł II, w przemówieniu skierowanym do członków Rady, podkreślił zasługi CCEE dla utrzymania kontaktów pomiędzy poszczególnymi Konferencjami Episkopatu i dla dialogu ekumenicznego, nazywając Radę „opatrnościowym owocem Soboru Watykańskiego II i szczególnym darem Boga dla naszych czasów”⁵. Do priorytetowych zadań stojących obecnie przed Radą, zaliczył Papież przede wszystkim nową ewangelizację „typową” dla Europejczyków i potrzebę wymiany darów pomiędzy Kościołami na Wschodzie i na Zachodzie Europy. W efekcie zrealizowania postulatów Jana Pawła II wzmocnione zostały struktury CCEE, a jego grono stanowi aktualnie 30 Przewodniczących Episkopatów oraz trzech biskupów reprezentujących Rosję, Białoruś i Luksemburg (a więc także i te kraje które nie posiadają własnych Konferencji Episkopatów). Ponadto zakończone

² Zob. I. F ü r e r, *Les conférences épiscopales dans leurs relations mutuelles*, w: H. Légrand, J. Manzannares, A. García (wyd.), *Actes du colloque international de Salamanque, 3–8 Janvier 1988. Natur et futur des Conférences Épiscopales*, 1988, s. 209-234.

³ Zob. *Kirche in Europa*, wyd. kard. F. Wetter i in., Düsseldorf 1989, ss. 232.

⁴ Zob. *Giovanni Paolo II – Europa (un magistero tra storia e profetia)*, red. M. Spezzibottiani, wstęp kard. C.M. Martini, Edizioni Piemme [1991], ss. 617; *Abyśmy byli świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił* (Deklaracja końcowa Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów poświęconego Europie), „L'Osservatore Romano”, 13(1992), nr 1, s. 49-50.

⁵ Por. *Sich auf das für Europa Typische konzentrieren (Schreiben von Johannes Paul II. an die Versammlung des Rates der Europäischen Bischofskonferenzen)*, „L'Osservatore Romano”, 23(1993), nr 16 (23 April 1993), s. 16 (oryginał wł. w O.R. z 16 IV 1993).

zostały prace nad prawnym opisaniem nowej tożsamości CCEE w formie zaaktualizowanych statutów.

Wśród przybyłych na tegoroczne Zgromadzenie Generalne CCEE obecnych było m.in. 6 kardynałów, a wśród nich Prymas Polski kardynał Józef Glemp. Braterskiej wymianie doświadczeń, zamierzeń pastoralnych, zagrożeń, obaw, jak też bólów i radości oraz wspólnej modlitwie i Eucharystii przewodniczył Prymas Czech i metropolita praski arcybiskup Miloslav Vlk oraz dwaj wiceprzewodniczący: Biskup Moguncji Karl Lehmann (dla Europy Zachodniej) i Arcybiskup Egeru na Węgrzech Istvan Seregely (dla Europy Wschodniej). Już na wstępie obrad, Przewodniczący CCEE analizując „znaki czasu” podkreślił, iż nasze lata naznaczone są ogromnym przyspieszeniem przemian i napięciami powodowanymi z jednej strony lękiem z powodu utraty tożsamości i ciągłości, a z drugiej przez ucieczkę w przyszłość, ku czemuś innemu, ku nieznannej nowości. W efekcie bardzo często prowadzi to bądź do utraty własnej tożsamości i korzeni albo też do przyjęcia postaw fundamentalistycznych. Po czym stwierdził dobitnie: „Naszą tożsamością jest przeżyta kolegialność – pragniemy więc w czasie tych dni przeżyć to co przeżyli apostołowie: braterskie *communio* w jedności z papieżem, *communio* w Chrystusie, który zgodnie ze swą obietnicą jest stale obecny jako Zmartwychwstały. Tu są nasze korzenie. Nie chcemy przeżywać żadnego innego centralizmu oprócz tego”.

Odpowiadając na spontanicznie rodzące się pytanie, jakie są owoce zakończonej sesji Zgromadzenia Generalnego CCEE, trzeba by w pierwszej kolejności zauważyć, że zostało pogłębione wzajemne poznanie i nastąpiło dalsze umocnienie braterskiej wspólnoty pomiędzy biskupami przybyłymi z wszystkich części Europy. Jest to o tyle cenne i ważne, ponieważ tylko tak przeżyta kolegialność, umożliwiająca bycie w coraz pełniejszej jedności trynitarniej stanowi fundament nowej ewangelizacji. Najpierw trzeba „być” – żyjąc konkretnie Ewangelią, a dopiero później „przepowiadać”; w innym przypadku grozi nam bolesny fakt, iż słowa Ewangelii głoszone bez świadectwa staną się kolejną ideologią (mówił Przewodniczący CCEE M. Vlk w homilii wygłoszonej w katedrze mogunckiej, podczas Eucharystii sprawowanej na zakończenie obrad CCEE).

Z braterską otwartością i zobowiązaniem się do wytrwałej i konkretnej solidarności przyjęte zostały przez Zgromadzenie Generalne CCEE relacje na temat sytuacji w Bośni-Hercegowinie wygłoszone przez kardynała Franjo Kuharica z Zagrzebia i arcybiskupa Vinko Puljica z Sarajewa. Przy okazji wyrażono wdzięczność Ojcu Świętemu za Jego odważny, niestrudzony wkład w obronę praw wszystkich ludzi i narodów oraz ogłoszony przezeń dzień postu i modlitwy w intencji pokoju na Bałkanach. Ponadto odnotowując fakt bezsilności ONZ i organizacji europejskich, zwrócono się z apelem – m.in. do wszystkich chrześcijan o dalszą wytrwałą modlitwę, a także do walczących stron, by przynajmniej umożliwić dostarczenie pomocy humanitarnej, bez żadnego wyjątku, wszystkim potrzebującym.

Wśród wielu konkretnych owoców zrodzonych z braterskiej i kolegialnej pracy zebranych biskupów, najpierw należy wymienić przyjęcie nowych statutów CCEE, w których obok prawnego opisu odnowionej tożsamości, odnotowano m.in. umocnienie powiązania z podobnym organem kościelnym, jakim jest Komisja

Konferencji Episkopatów Unii Europejskiej (ComCE) – istniejąca od 1980 roku. W wyniku tego CCEE staje się coraz bardziej strukturą adekwatną i zdolną zarówno do udzielania odpowiedzi wyzwaniom naszych czasów, jak też dawania swego wkładu w długi proces jednoczenia Europy i służenia, poprzez nową ewangelizację typową dla naszego kontynentu, chrześcijaństwu wkraczającemu w trzecie tysiąclecie.

Z wielką otwartością i szacunkiem podjęte zostało zaproszenie do dalszej współpracy sformułowane przez Radę Konferencji Kościołów Europejskich (KEK) – istniejącą od 1959 roku, a skupiającą 120 Kościołów protestanckich, prawosławnych, starokatolickich i anglikańskich). Znajdzie ono wyraz w częściowo wspólnym spotkaniu obu tych instytucji, które zostało zaplanowane na maj 1995 roku. A oprócz tego w perspektywie roku 2000 zamierza się przygotować większe spotkanie ekumeniczne n.t. pojednania i jedności („Basel II”)⁶, poprzedzone jednak wspólnymi kongresami o charakterze krajowym i regionalnym.

W nowej, jednoczącej się i naznaczonej pluralizmem religijnym Europie nie może zabraknąć dialogu z wielkimi religiami. Od wielu stuleci na jej obszarze, w takich krajach jak Turcja, Rosja, Bułgaria, Grecja, Bośnia i Polska, żyła znaczna liczba muzułmanów, którzy w ostatnim czasie zaludnili także wiele krajów Europy Zachodniej. W sumie jest ich dzisiaj na naszym kontynencie ok. 24-25 milionów. Dlatego Zgromadzenie Generalne proponowało, aby znacznie więcej uwagi poświęcić islamowi w formacji tak teologicznej, jak i duchowej i to zarówno kapłanów, jak i chrześcijan świeckich. Z drugiej strony postulowano, aby relacje z islamem kształtować w oparciu o wzajemne poznanie się i zrozumienie oraz poszanowanie podstawowych praw człowieka⁷. W konkretnym współzyciu, stworzonym możliwościom prowadzenia w Europie integracji islamskiej w postaci rozbudowy struktur, instytucji, szkół, szpitali, wznoszenia meczetów itd., powinna towarzyszyć zgoda na egzystencję wspólnot chrześcijańskich i budowę własnych świątyń na terenie państw islamskich. Temu celowi ma służyć istniejąca już od roku 1987 komisja wspólna „Islam w Europie” powołana do życia na mocy wspólnej decyzji z KEK.

Prace Zgromadzenia Generalnego CCEE zamknięto uroczystą Eucharystią sprawowaną w katedrze mogunckiej. Uczestniczyło w niej około 2 tysięcy wiernych z Kanclerzem Niemiec Helmutem Kohlem (CDU) na czele. Jej głównym celebrazem był Przewodniczący CCEE arcybiskup praski Miloslav Vlk, który podczas swej homilii podkreślił, iż dostrzegalny tu „obraz braterskiej wspólnoty wzbudza wiele prawdziwych nadziei”. Po czym zauważył, że Kościół niewiele pomoże

⁶ *Frieden in Gerechtigkeit (Die offiziellen Dokumente der Europäischen Ökumenischen Versammlung 1989 in Basel)*, Basel-Zürich 1989, ss. 382; *Conseil des Conférences Épiscopales d'Europe et Conférence des Églises Européennes. Les églises d'Europe – l'engagement oecuménique (Documentes des rencontres oecuméniques européennes 1978–1991)*, red. H. Steindl, wstęp kard. C.M. Martini, Paris 1993, ss. 739.

⁷ Zob. *Conseil des Conférences Épiscopales d'Europe et Conférence des Églises Européennes. Die Präsenz der Muslime in Europa und die theologische Ausbildung der kirchlichen Mitarbeiter. Schlußdokument – Birmingham, 9–14 September 1991*, red. J. Slomp, H. Vöcking, tl. H. Klautke, ss. 57.

zwaśnionemu światu i nie umocni swej wiarygodności przez same tylko wyjaśnienia, wypowiedzi, apele i deklaracje. Arcybiskup Praski nawoływał, byśmy pierwsze miejsce w naszym życiu dali Jezusowi obecnemu w Słowach Ewangelii i konkretnie przeżywali Jego nauczanie pełne mocy. Bowiem tylko wtedy napełnimy „mocą Bożą, duchem miłości, duchem przeżytej i świadczonej jedności nasze słowa i nasze przepowiadanie” i tylko wtedy będziemy zdolni skutecznie pomóc dzisiejszemu choremu światu, tak często głęboko zranionemu przez zakłamanie i nienawiść.

Podczas uroczystego przyjęcia – „agapy”, zorganizowanej przez Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Niemiec Karla Lehmana, członkowie Rady Konferencji Episkopatów Europy spotkali się w braterskiej atmosferze z Kanclerzem Kohlem, który w swym przemówieniu podkreślił m.in. wielki i coraz bardziej aktualny wkład Kościoła w przewycięzaniu rodzących się nacjonalizmów i w budowanie zjednoczonej Europy, a z drugiej strony konieczność otwarcia się Unii Europejskiej na państwa Europy Wschodniej, które nie powinny zatracić swej indywidualności. Kanclerz przemawiając do biskupów przybyłych z całej Europy, stwierdził, iż „Europa dwunastki to tylko tułów Europy. Polska i inne państwa Europy Wschodniej należą do europejskiego domu”. Dlatego to układ z Maastricht „jest tylko pierwszym krokiem, za którym muszą pójść dalsze”. Ponadto wyraził on przekonanie, iż pokój w Europie będzie możliwy jedynie wówczas, gdy granica polsko-niemiecka nie będzie granicą państw Unii Europejskiej. W obecności tak licznych biskupów reprezentujących episkopaty w byłych krajach postkomunistycznych, którzy przez wiele lat byli albo uwięzieni, albo pozbawieni możliwości sprawowania funkcji kapłańskich oraz zmuszani do najprostszyc prac i profesji, Kanclerz powiedział: „Księża biskupi reprezentują ludy, którym nie tylko ostatnio my, Niemcy, wyrządziliśmy okropną niesprawiedliwość”. Po czym wyraził księżom biskupom wdzięczność i uznanie za postawę i świadectwo Kościołów Europy Wschodniej okazane podczas panowania komunizmu i postulował konieczność powrotu do cennej średniowiecznej tradycji jednej Europy ze wzajemnym otwarciem i pokojowym współlistnieniem wielu narodów. Kończąc swe wystąpienie Kanclerz Niemiec, zwracając się do obecnych członków CCEE powiedział: „Księża biskupi winni mieć tu odczucie: jesteśmy u naszych niemieckich przyjaciół”. A następnie jako świadomy i zaangażowany chrześcijanin, Kanclerz Kohl mówił także o wielkim, bezcennym „darze wiary i modlitwy”. Za utratę wiary u wielu Europejczyków trzeba będzie szybko płacić narastającym lękiem o życie. Dlatego między innymi dla wielu ludzi Europy Wschodniej, gdzie tak wiele wartości zostało zniszczonych, „duchowo-moralny wkład Kościołów jest niesłychanie ważny” – wyznał kanclerz Niemiec. W ocenie gospodarza tego spotkania, biskupa Moguncji Karola Lehmana, wypowiedź Helmuta Kohla była niezwykle cenna. W prosty, naturalny sposób, stała się dojrzałym dialogiem, który w efekcie wniósł swego rodzaju dodanie odwagi, uwypuklenie znaczenia misji biskupów w aktualnych europejskich warunkach oraz nadanie ich działalności pasterskiej nowej, tak bardzo potrzebnej dynamiki⁸.

⁸ Zob. *Die Worte des Kanzlers bringen neue Dynamik in unsere Arbeit (Aktuelles Interview mit Karl Lehmann – Mainz, nach der Tagung der europäischen Bischöfe im Westerwald)*.

Ponadto wystąpienie Kanclerza było także personalnym dialogiem i natychmiastowym nawiązaniem do myśli społecznej zawartej w homilii Przewodniczącego CCEE i Praskiego Metropolity Miloslava Vlka, a wygłoszonej poprzedniego wieczoru w odrestaurowanej katedrze frankfurckiej. Arcybiskup Vlk nawoływał w niej m.in. do koniecznego otwarcia procesu integracji europejskiej na państwa Europy Wschodniej. W dalszej części tej homilii – będącej zarazem apelem społecznym o wymiarze ogólnoeuropejskim, a przyjętej z wielkim aplauzem przez całą wypełnioną po brzegi katedrę, Przewodniczący CCEE powiedział, iż polityka krajów europejskich powinna uwzględniać zarówno „ducha kulturowej przynależności”, jak też tak podstawowe zasady i wartości etyczne, jak „szacunek dla godności ludzkiej, bezwzględne poszanowanie życia wraz z wspieraniem rodziny, dążeniem do coraz doskonalszej sprawiedliwości, a także do budowania sprawiedliwego układu gospodarczego”. Państwa Unii Europejskiej, postulował arcybiskup Vlk, „w poważny sposób muszą podjąć słuszne interesy bezpieczeństwa krajów wschodnio-europejskich”. Nawoływał on także: „Dobre początki zainicjowane przez KBWE (Konferencję do spraw bezpieczeństwa i współpracy europejskiej) powinny być bezwarunkowo w pełni rozwinięte”. Przewodniczący CCEE wysunął także postulat, by umożliwić dalszy rozwój ONZ, i to do tego stopnia, aby organizacja ta była w stanie zaprowadzić ład pokojowy między wszystkimi narodami, mając do dyspozycji swego rodzaju „policję światową”⁹.

ks. Ignacy D e c, *Transcendencja człowieka w przyrodzie*, wyd. 2, Papieski Fakultet Teologiczny we Wrocławiu, Wrocław 1994, ss. 287.

Współczesność, w której toczą się wszystkie nasze sprawy, bywa różnie charakteryzowana i z różnych punktów widzenia ujmowana, można jednakże wyznaczyć wspólny mianownik tych charakterystyk. Jest nim niestety wielki zamęt w dziedzinie myśli i rozczarowanie. Ich źródłem jest zarówno postpozytywistyczna bezsilność nauki wobec odwiecznych ludzkich problemów, jak i postindustrialny *katz* techniki, powodującej coraz to nowe dylematy. Wskutek tego współczesny człowiek odczuwa coraz to większe zagubienie między skrajnymi biegunami: *aut bestia* – *aut deus*. Także dlatego zapewne notuje się ucieczkę od rozumu w sferę irracjonalnych propozycji, które oferują namiastkę sensu i trochę przeżyć. Ucieczka

„Glaube und Leben”, 50(1994) nr 6, s. 2.

⁹ Zob. *Europa wiederentdecken* (Prager Erzbischof Vlk zelebriert Karlsamt im Kaiserdom), „Frankfurter Allgemeine”, 30 Jan. 1994; „*Europa muß sich unbedingt nach Osten öffnen*”. *Der Prager Erzbischof Miloslav Vlk zelebrierte die erste Messe im restaurierten Dom*, „Frankfurter Rundschau”, 31 Jan. 1994.